

УДК 005.584:005.591.6:658

ФУНКЦІЇ КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Яковенко Катерина Віталіївна, к.е.н., доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, Україна

Анотація – обґрунтовано значущість контролінгу в управлінні інноваційним розвитком підприємства, доведена значущість його інструментарію у забезпеченні ефективного та результативного управління інноваційним розвитком; узагальнено та уточнено перелік функцій контролінгу в управлінні інноваційним розвитком підприємств.

Ключові слова – інноваційний розвиток, контролінг, функції, управління, підприємство.

В сучасних умовах підприємства, що прагнуть до процвітання на ринку, одним з основних принципів свого функціонування у стратегічному аспекті визначають інноваційність. Саме інноваційний розвиток підприємств є одним з чинників забезпечення їх конкурентних переваг, їх антикризової стійкості, а разом з тим й однією з найбільш характерних особливостей сучасної економіки, орієнтованої на її успішність.

Процес управління інноваційним розвитком є досить складним та супроводжується, зокрема, прийняттям рішень в умовах неповної інформації, складності прогнозування змін зовнішнього середовища підприємства. Це потребує використання керівництвом підприємств сучасних ефективних технологій управління, які дозволяють сформулювати відповідне інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень. В сучасній науці такою технологією, що ефективно зарекомендувала себе у практиці управлінської діяльності підприємств, є контролінг.

Систему управління інноваційним розвитком підприємства можна уявити як таку, на вході якої на об'єкт управління здійснюється

управлінський сигнал щодо необхідності впровадження змін з метою досягнення цілей розвитку, а на виході – на основі розробленої системи показників оцінюються результати впровадження змін, тобто ефективність розвитку. Критерії ефективності визначаються суб'єктом управління. Він чинить вплив на обраний об'єкт, виходячи з цілей інноваційного розвитку підприємства. Цей вплив відбувається через використання відповідних механізмів. Тож система управління інноваційним розвитком становить цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів. Виходячи з цілей розвитку, суб'єкт управління визначає механізм упровадження інноваційних перетворень, враховуючи при цьому наявне ресурсне забезпечення (матеріальні, фінансові, кадрово-кваліфікаційні, інформаційні, інтелектуальні, інноваційні ресурси), а також накладені на систему управління інноваційним розвитком обмеження (часові, ресурсні, ринкові умови діяльності, наявний потенціал підприємства), і, використовуючи доступні методи, здійснює вплив на об'єкт управління [1].

Виходячи з того, що контролінг знаходиться на перетині обліку, інформаційного забезпечення, контролю, об'єднуючи, інтегруючи і координуючи ці функції, виступаючи при цьому у якості інновації в управлінській діяльності менеджерів, підприємство має можливість використовувати його інструментарій в системі управління інноваційним розвитком [1].

Управління інноваційним розвитком підприємства має багато визначень. Наприклад, Нікуліна О. В. розглядає його як «...системне управління інноваційною діяльністю, що спрямована на формування і забезпечення досягнення економічного зростання шляхом раціонального використання,

нарощування та розподілу інноваційного потенціалу, що включає матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні ресурси, з метою перетворення його у інноваційний капітал, що здатний забезпечити інноваційний розвиток підприємства» [5]. Вона наголошує на тому, що вирішення завдань управління інноваційним розвитком в сучасних умовах потребує розробки адекватного механізму управління.

Аналогічної думки дотримується й інший дослідник [6], який вважає, що ступінь використання інноваційного потенціалу на підприємстві залежить від характеру стратегічного розвитку й ефективності системи менеджменту.

З метою підвищення результативності та ефективності інноваційної діяльності виникає необхідність в контролінгу потенціалу інноваційного розвитку підприємств. Поряд з іншими сучасними управлінськими інструментами контролінг дає менеджерам можливість домогтися прискореного прогресу підприємства. Інноваційний потенціал являє собою міру готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто міру готовності до реалізації проекту або програми інноваційних стратегічних змін на підприємстві. Оскільки стан інноваційного потенціалу впливає на вибір інноваційної стратегії, то його оцінка є необхідним елементом процесу розробки стратегії й невід'ємною частиною управління змінами на підприємстві, що нерозривно пов'язані з його будь-якими інноваційними цілями. Тож необхідним є використання інструментів контролінгу та подальший розвиток його інструментарію, що полягає у врахуванні інноваційного фактора при формуванні системи контролінгових показників, основаної на концепції збалансованої системи показників [3].

Аналіз існуючих досліджень з питань особливостей контролінгу в управлінні інноваційним розвитком підприємства показав відсутність єдиної думки щодо визначення функцій контролінгу в межах даного процесу. Звертає на себе увагу спроба виділити функції контролінгу в межах управління інноваційним розвитком, що наведена у роботі

[2]. До таких функцій віднесено [2, с. 209-210]: **методичну** – пов'язана з розробкою системи показників оцінки діяльності підприємства, методології планування та обліку, участю в розробці облікової політики, формуванням управлінської звітності; **планування** – контролінг приймає участь у складанні стратегічних та оперативних планів інноваційного розвитку підприємства; **аналітичну** – пов'язана з аналізом відхилень, виявленням причин, виробленням рекомендацій; **контрольну** – відповідає за забезпечення достовірності облікових даних за допомогою здійснення своєчасного моніторингу досягнутих показників, цілей, завдань; **комунікаційну** – полягає у підготовці та розподілі інформації залежно від її користувачів; **підтримки процесу прийняття рішень** – полягає в забезпеченні керівництва необхідною для прийняття рішень інформацією, в виробленні альтернативних варіантів управлінських рішень, кожен з яких обґрунтовується, підвищуючи ефективність управління за рахунок ухвалення найбільш оптимального.

Але, незважаючи, на явні переваги такого підходу, на нашу думку, він являє собою досить узагальнений вигляд та інтерпретацію функцій контролінгу, що більшою мірою розкриває його зміст, аніж специфіку інноваційного розвитку підприємства.

Деяко відмінним є підхід до виокремлення таких функцій, що представлений у дослідженні Круглова Д. В. та Синова В. В. [4]. Вони навели перелік ключових субфункцій контролінгу в сфері інновацій, до яких віднесли функції **планування, аналізу, обліку, контролю, звітності та методологічну функцію**. Згідно їх міркуванням, в сфері інновацій функція планування полягає в розробці та впровадженні інновацій, розробці планових завдань та координації. Реалізація функції аналізу спрямована на аналіз фактичних відхилень, з'ясування їх причин, здійснення коректуючих заходів, з метою зміни програми інноваційного розвитку підприємства. Функція обліку в сфері інновацій полягає у виконанні планів інноваційного проекту за рахунок створення комплексної системи збирання та оброблення інформації для

прийняття управлінських рішень. Функція контролю полягає у контролі бюджету інноваційного розвитку, контролі інвестицій в інновації, визначенні ступеня досягнення мети. Функція звітності полягає у збиранні інформації та підготовці звітів за плановий період, що уможливорює, спираючись на фактичні дані, своєчасно приймати рішення керівництвом щодо продовження фінансування інноваційного проекту або його припинення. Нарешті, методологічна функція полягає в розробці методології системи показників контролінгу підприємства.

Враховуючи вищесказане, ґрунтуючись на узагальненні існуючих досліджень щодо визначення функцій контролінгу, його значення в управлінні інноваційного розвитку підприємства, та враховуючи специфіку цього процесу, вважаємо за доцільне виділити як окрему функцію – **прогнозування**. Мова йде про використання контролінгу, його інструментарію з метою прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку підприємства, що включає оцінку перспективних напрямів інноваційного розвитку підприємства, виявлення альтернатив розвитку. Реалізація цієї функції ґрунтується здатністю контролінгом використовувати майбутні сприятливі умови для успішного розвитку підприємства на основі створення системи підтримки прийняття рішень завдяки відповідному інформаційному забезпеченню.

Також перелік функцій контролінгу щодо управління інноваційним розвитком доцільно доповнити **мотиваційною** функцією, що пов'язана з мотивацією керівництва на досягнення цілей підприємства, його орієнтацію на реалізацію стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Уточнення переліку функцій контролінгу в межах управління інноваційним розвитком підприємства допомагає отримати більш чітку уяву щодо специфіки здійснення даного процесу з орієнтацією на його успішність.

В цілому ж можна говорити про те, що контролінг виконує ряд функцій, що пов'язані, перш за все, з методологічною та інформаційною підтримкою процесів планування, обліку та контролю щодо інновацій-

ного розвитку підприємства. Тож вище керівництво ухвалює управлінські рішення щодо забезпечення стратегії інноваційного розвитку підприємства, використовуючи при цьому контролінгову інформацію.

Таким чином, в результаті динамічного розвитку зовнішнього середовища контролінг став невід'ємною складовою ефективного управління підприємством. Впровадження контролінгу на підприємствах з метою підвищення ефективності та результативності управління інноваційним розвитком дозволить отримати його керівництву низку переваг. Адже саме завдяки функціонуванню контролінгу забезпечується якісне формування інформаційних потоків, що допомагає підвищити швидкість прийняття управлінських рішень, забезпечує їх обґрунтованість, раціональність, а значить й досягнення цілей інноваційного розвитку підприємств.

Список використаної літератури

1. Азаренков Г. Ф. Возможности контроллинга в системе управления инновационным развитием предприятия / Г. Ф. Азаренков, О. Г. Зима, О. В. Писарчук // Проблемы экономики. – 2010. – № 4. – С. 74-78.
2. Альошин С. Ю. Контролинг в управлении инновационным развитием предприятия: теоретико-методичне забезпечення / С. Ю. Альошин // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – № 44. – С. 208-211.
3. Ерыгина Л. В. Инструменты контроллинга инновационного развития предприятий ракетно-космической промышленности / Л. В. Ерыгина // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М.Ф. Решетнева. – 2008. – № 4. – С. 131-136. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/instrumenty-kontrollinga-innovatsionnogo-razvitiya-predpriyatiy-raketno-kosmicheskoy-promyshlennosti>
4. Круглов Д. В., Синов В. В. Контролинг как важнейшая составляющая инновационного развития предприятия / Д. В. Круглов, В. В. Синов // Современные про-

блемы науки и образования. – 2015. – № 1-2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=19970>

5. Никулина О. В. Системный подход к управлению инновационным развитием промышленных предприятий / О. В. Никулина // Современные технологии управления. – 2012. – №5 (17). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sovman.ru/all-numbers/archive-2012/may2012/item/89-the-system-approach-to-management-of-innovative-development-of-the-industrial-enterprises.html>

6. Шанин И.И. Управление инновационным развитием на промышленном предпри-

ятии / И. И. Шанин // Вопросы инновационной экономики. – 2012. – № 4 (14). – С. 30-39. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.creativeconomy.ru/articles/26937/>

Автори

Яковенко Катерина Віталіївна, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (yakovenko.kate@gmail.com)

Тези доповіді надійшли 04 лютого 2016 року.

Опубліковано в авторській редакції.